

Dziwak i samotnik w klasie, czyli dziecko, które warto bliżej poznać

Takie dzieci znajdują się w każdej szkole. Badacze oceniają, że zespół Aspergera dotyka ok. czworga na tysiąc uczniów szkoły podstawowej, przy czym występuje u jednej dziewczynki na ośmiu chłopców. Jest to zaburzenie rozwojowe mieszczące się w spektrum autyzmu, ale o słabym nasileniu cech autystycznych przy równocześnie dobrych możliwościach intelektualnych.

Hans Asperger - austriacki psychiatra w 1944 r. opisał zespół zaburzeń podobnych do autystycznych. Dzieci, które badał, od najmłodszych lat zachowywały się jak dziwacy i najchętniej pozostawały same. W szkole broniły się przed uczestnictwem w zajęciach i wspólnych zabawach czy też przed wypowiedaniem się. Wykazywały mało zrozumienia dla reguł społecznych i nie miały intuicyjnej wiedzy o tym, co jest społecznie do przyjęcia. Brakowało im wyczucia, czego inni oczekują i jak inni odczuwają. Nie wykazywały respektu przed dorosłymi i nie miały wyczucia dystansu. Używały mowy w sposób pedantyczny, przesadnie ścisły. Ich wypowiedzi odznaczały się częstymi dygresjami odbiegającymi od tematu rozmowy. Na pytania niejednokrotnie udzielały odpowiedzi nieistotnych. Przedkładały kilka problemów, którymi się interesowały i z tych dziedzin miały dogłębną wiedzę. W trakcie rozmowy na te tematy fascynowały się do tego stopnia, że nie zwracały uwagi na reakcje partnera czy upływ czasu.

Asperger wyeksponował kreatywność tych dzieci i ich oryginalność. Inni badacze podkreślają jednak sztywność i pedantyczność połączoną z trudnościami myślenia abstrakcyjnego i niezdolność uczenia się od innych. Niewątpliwie dzieci z zespołem Aspergera mogą być odbierane jako nie pasujący do rówieśników dziwacy.

Chociaż zespół Aspergera jest częściej spotykany niż autyzm, nadal jest rzadko rozpoznawalny zarówno przez rodziców, jak i przez specjalistów (może wielu z nich nigdy się z nim nie zetknęło). Istnieje też duża rozbieżność w nasileniu symptomów w tym zespole: dziecko z łagodną formą, które nie było zdiagnozowane, może po prostu wydawać się trochę dziwne, ekscentryczne.

Zespół Aspergera na różnych etapach życia

Wiek przedszkolny

W warunkach przedszkolnych dzieci z AS (Asperger's Syndrome):

- mają tendencję do unikania spontanicznych kontaktów,
- mają kłopoty w podtrzymaniu najprostszej rozmowy,
- powtarzają się w wypowiedziach,
- przejawiają kłopoty z przystosowaniem się do grupy,
- mają problemy emocjonalne (agresja, złość, hiperaktywność),
- przejawiają problemy z koncentracją uwagi, przebywają w swoim własnym świecie.

Atutami takiego dziecka mogą być natomiast:

- wczesne rozpoznawanie liter i cyfr,
- łatwość zapamiętywania faktów, informacji.

Wiek szkolny

W większości przypadków dziecko z AS przystępuje do nauki w szkole niezdiagnozowane. Nauczycielowi uczeń może wydawać się w jakiś sposób inny, mieć niedojrzałe kontakty społeczne z rówieśnikami, ale najczęściej kontynuuje on naukę w szkole publicznej.

W pierwszych latach postępy w nauce są relatywnie wysokie, chociaż umiejętności związane z pisanem - wyraźnie słabsze. Nauczyciel zapewne zwróci uwagę na obsesyjne zainteresowanie dziecka pojedynczymi tematami, co może przeszkadzać w prowadzeniu lekcji.

Większość dzieci z AS w jakimś stopniu jest zainteresowana kontaktami z rówieśnikami, ale mają one znaczne trudności z rozwinięciem umiejętności potrzebnych do nawiązania i podtrzymania przyjaźni. Ich związki z osobami z otoczenia są bardzo powierzchowne. Dla takich dzieci świat jest bardzo skomplikowanym miejscem. Najczęściej są samotne. Ich naiwność, prostoduszność może być powodem wyszydzania i ataków (również fizycznych), jeżeli nikt nie wystąpi w ich obronie. Często skupione na małym detalu nie zauważają całości sytuacji, np. dziecko takie będzie zadowolone, że może odpowiedzieć komuś na pytanie, nie zauważając przy tym szydzących twarzy, przedrzeźniających gestów. Jednym z podstawowych objawów zespołu Aspergera jest nietypowe zainteresowanie jakimś określonym tematem. Często te zainteresowania dotyczą środków transportu, np. pociągów, samolotów lub też map, komputerów, dinozaurów. Zdarza się, że zainteresowania się zmieniają, ale nie intensywność ich przeżywania. Może to prowadzić do ograniczenia aktywności w innych dziedzinach życia dziecka.

W miarę jak dziecko przechodzi do starszych klas i szkoły średniej, największe kłopoty dotyczą kontaktów społecznych i przystosowania się do grupy rówieśniczej. Dzieci te są często nie rozumiane zarówno przez nauczycieli, jak i innych uczniów. Niejednokrotnie może dojść do konfliktów, starć spowodowanych niezrozumieniem przez otoczenie specyficznych zachowań ucznia z AS, który nierzadko chce przyjaźni, chce przynależeć do grupy, ale nie potrafi tego osiągnąć. Zdarzają się kłopoty w uczeniu spowodowane problemami organizacyjnymi i niemożnością skupienia uwagi, ale też część dzieci z AS może być określana jako „kujoni” (w związku z dogłębną znajomością pewnych dziedzin wiedzy). Wówczas są szanse na nawiązanie kontaktów koleżeńskich z nastolatkami o takich samych zainteresowaniach.

Jak nauczyciel-wychowawca może pomóc dziecku, u którego dostrzega cechy zespołu Aspergera?

Jeżeli dziecko z AS ma być uczone w szkole publicznej, ważne jest, żeby wykorzystać każdą pomoc, jaka jest dostępna. Należałoby porozmawiać z rodzicami i w serdecznej, pełnej troski i zrozumienia atmosferze przekonać ich do zasięgnięcia porady specjalistów. Pomocą mogą tu służyć Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne, a także Poradnie Zdrowia Psychicznego dla Dzieci i Młodzieży. Niezbędna jest także ścisła współpraca szkoły i rodziców. Dobrym rozwiązaniem może być prowadzenie specjalnego zeszytu wspomagającego komunikację w obie strony, w którym można by odnotować informacje o osiągnięciach i kłopotach dziecka.

Niezależnie od tego rolą nauczyciela jest udzielanie szeroko pojętego wsparcia uczniowi, okazywanie troski, zainteresowania jego problemami, chwalenie na forum klasy, pomoc w nabywaniu umiejętności społecznych.

Pocieszające jest to, iż dzieci z zespołem Aspergera mają znacznie większe szanse na funkcjonowanie w społeczeństwie niż np. dzieci typowo autystyczne. Uważa się, że ok. 30-50% dorosłych z cechami AS nigdy nie było diagnozowanych (osoby takie określane są jako: inni, ekscentrycy, dziwacy), mimo to wielu z nich było w stanie dostosować swoje umiejętności, często z pomocą bliskich, aby osiągnąć wysoką funkcjonalność zarówno w życiu osobistym, jak i zawodowym.

Do najbardziej znanych osób przejawiających zachowania typowe dla zespołu Aspergera należeli: Albert Einstein, Thomas Jefferson, Andy Warhol.

Być może więc odrobina autyzmu ujawnia geniusz...?